

ZA ZWROTNYM
POTWIERDZENIEM ODBIORU

Znak:

KD/4401/ 518 / 4861 /09

Data:

2009 11. 24.

Nr rejestru zabytku: A/150

Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa
w Puławach

Adres zabytku: Puławy, ul. Czartoryskich 8
gm. Miasto Puławy
pow. puławski

wpl 2 6. LIS. 2009

L. dz. 23.07. dział

DECYZJA

Na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. c, art. 7 ust.1, art. 8, art. 9 ust. 1 i 3 oraz art. 89 pkt 2 i art. 93 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162/2003 poz. 1568 z późn. zmianami) oraz art. 104 Kpa – w związku z postępowaniem administracyjnym wszczętym z urzędu –

Lubelski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Lublinie orzeka:

wpisać do rejestru zabytków nieruchomości województwa lubelskiego:
pałac Czartoryskich, zlokalizowany w Puławach na działce nr 2416/5,
przy ul. Czartoryskich 8.

Wpisu dokonuje się w granicach ścian zewnętrznych.

Wskazana działka ewidencyjna nr 2416/5 jest zarejestrowana w ewidencji gruntów miasta Puławy: obręb: 1 Miasto Puławy, arkusz mapy: 37.

Integralną część niniejszej decyzji stanowi:

- kserokopia mapy z ewidencji gruntów powiat Puławy, jednostka ewidencyjna Puławy, obręb: 1 Miasto Puławy, ark: 37 – z naniesioną granicą wpisu do rejestru zabytków,
- pouczenie o skutkach wpisu do rejestru zabytków nieruchomości.

Uzasadnienie

Niniejszą decyzją zostaje wpisany do rejestru zabytków nieruchomości województwa lubelskiego pałac Czartoryskich zlokalizowany na terenie zespołu rezydencjonalnego w Puławach na działce geodezyjnej nr 2416/5 przy ul. Czartoryskich 8.

Pałac w Puławach został wymieniony w decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 16.01.1967 r., znak: KI.V-7/10/67, której właściwym przedmiotem był wpis do rejestru zabytków części obszaru miasta Puławy wraz ze znajdującym się na tym terenie zespołem rezydencyjnym. Obiekt nie uzyskał ochrony przez indywidualny wpis do rejestru zabytków jako zabytek architektury. Zapisy art.9 ust.3 ustawy z dn. 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 z 2003 r. poz. 1568 z późn. zm.) dają podstawę prawną do wydania decyzji o wpisie do rejestru elementów wchodzących w skład układów urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego.

Pałac, wzniesiony na wysokim, prawym brzegu Wisły, jest głównym elementem zespołu rezydencjonalnego Czartoryskich w Puławach. Wokół niego na przestrzeni XVIII i XIX stulecia została ukształtowana kompozycja przestrzenna całego puławskiego założenia. Pierwotny obiekt wzniesiony został w latach 1671-78 dla rodu Lubomirskich, następnie na drodze dziedziczenia przechodził kolejno na własność Sieniawskich i Czartoryskich. W rękach ostatnich dobra puławskie przetrwały ponad wiek, kiedy to w roku 1832 nastąpiła ich konfiskata przez władze carskie. W roku 1840 budynek pałacu został zaadaptowany dla potrzeb Aleksandryjskiego Instytutu Wychowania Panien. Jako placówka naukowo – badawcza, przy zmianie kolejnych władających, funkcjonuje do czasów współczesnych.

Pałac w Puławach w pierwszej fazie, w II połowie XVII wieku, wybudowano jako półobronną willę w stylu barokowym wg projektu arch. Tylman z Gameren. Obiekt uległ następnie kilkukrotnym przebudowom. Po spaleniu przez Karola XII w roku 1706, został odbudowany w pierwszej połowie XVIII wieku w stylu rokoka (arch. Franciszek Mayer i Jan Zygmunt Deybel). Modernizacja pałacu miała na celu powiększenie ilości pomieszczeń i stworzenie w miejsce półobronnej willi okazałej rezydencji magnackiej. Dodatkowo założenie zyskało po obu stronach dziedzińca głównego dwie bliźniacze, wolno stojące oficyny (gościenną i kuchenną). Po kolejnym zniszczeniu w czasie powstania kościuszkowskiego pałac uzyskał na przełomie XVIII i XIX wieku kostium klasycystyczny (arch. Joachim Hempel i Chrystian Piotr Aigner). Ostatnia przebudowa nastąpiła w latach 1840 – 43 (arch. Józef Górecki) oraz po pożarze korpusu głównego w roku 1858 (arch. Julian Ankiewicz) i zmieniła ostatecznie dawny wygląd pałacu. Korpus pałacu połączono z oficynami piętrowymi skrzydłami, w konsekwencji czego powstał gmach o rzucie wydłużonej, prostokątnej podkowy i nierównych ramionach.

Pałac Czartoryskich zachował elementy i detale z poszczególnych epok i nawarstwień stylowych, które przesadzają o jego walorach architektonicznych. Do najbardziej charakterystycznych należą:

- z pierwotnego budynku tylmanowskiego, w najstarszej środkowej części – zachowany zrąb murów budowli pierwotnej (z miejscowego kamienia – opoki), wykorzystany przy odbudowie z pierwszej połowy XVIII wieku;
- w elewacjach pałacu w korpusie głównym – elewacja ogrodowa od strony Wisły zachowała częściowo obronny charakter nadany w początku XVIII wieku, w tym ukształtowanie ściany parteru w formie skarpy, z okładziną piaskowcową na ryzalitach bocznych i kamiennymi obramieniami okien. Dekoracja architektoniczna pierwszego i drugiego piętra korpusu głównego (głowice jońskie i korynckie pilastrów, oprawy okien) i skrzydeł bocznych (oprawy okien) oraz para bram wjazdowych na osi oficyny północno – zachodniej późniejsze, z fazy przebudowy na Instytut Wychowania Panien;
- z reprezentacyjnych barokowych schodów kamiennych w fasadzie od strony dziedzińca, rozebranych w XIX wieku – fragmenty środkowych arkad z dekoracją rzeźbiarską w postaci trzech głów (przypisywane warsztatowi Sebastiana Zeisla) oraz ozdoby rokokowe na wolutach arkad. Ponadto z w/w detalu przetrwały do czasów współczesnych cztery grupy puttów z pierwszej połowy XVIII wieku, umieszczone obecnie na balustradzie tarasu (przypisywane warsztatowi Eliasza Hoffmana), które wpisano do rejestru zabytków ruchomych na podstawie decyzji wydanej przez WKZ w Lublinie (znak K1.V-7/65/70 z dnia 24 czerwca 1970 roku). Pozostałe uzupełnienia detalu arkad w nawiązaniu do pierwotnego zostały wykonane ok. 1840 roku, zgodnie z projektem J.Góreckiego;
- we wnętrzu korpusu głównego z XVIII wiecznej fazy przebudowy, wg projektu J.Z.Deybla, zachowana w niemal niezmiennym stanie – wielka sień pałacowa sklepiona krzyżowo, z doryckimi kolumnami wykutymi z monolitycznych bloków piaskowca oraz z posadzką wyłożoną z kamiennych bloków;
- w miejscu pierwotnych reprezentacyjnych pomieszczeń I piętra, strawionych przez pożar korpusu głównego pałacu w 1858 roku – sale z XIX wiecznej fazy przebudowy pałacu. Do pomieszczeń o szczególnej wartości zaliczyć można:

Salę Kamienną (usytuowaną nad sienią wielką) – z dekoracją architektoniczno - sztukatorską ścian i fasety oraz stolarką drzwiową (pięć par) nawiązującą do stylu regencji. Istotne znaczenie w wystroju sali odgrywa posadzka z marmurowych płyt, od której powstała jej nazwa. Na uwagę zasługuje również para pieców o cylindrycznym kształcie z ozdobnym fryzem;

Salę Gotycką (usytuowaną za Salą Kamienną na osi głównej korpusu pałacu od strony południowej) – zgodnie z projektem J. Ankiewicza, wykonaną w całości w stylu gotyku angielskiego, wraz z całkowitym urządzeniem wnętrza, z zachowaną oryginalną stolarką okienną i drzwiową oraz ozdobną posadzką drewnianą w układzie diagonalnym. Sala w czasie istnienia Instytutu Wychowania Panien pełniła funkcje kaplicy;

Salę Rycerską (usytuowaną ponad Salą Gotycką) – z dekoracją sztukatorską ścian i stropu utrzymaną w stylu późnego klasycyzmu, z zachowaną parą drzwi z epoki i posadzką parkietową. Sala w czasie istnienia Instytutu Wychowania Panien pełniła funkcje kaplicy prawosławnej;

- w skrzydle zachodnim, budowanym w pierwszej połowie XIX wieku, między korpusem głównym a dawną oficyną pałacową – sale reprezentacyjne wykonane dla potrzeb Instytutu Wychowania Panien, wśród których wyróżniają się:

Sala Kolumnowa (usytuowaną w parterze) – z ciekawym rozwiązaniem architektonicznym na rzucie kwadratu, z wieńcem 12 kolumn w układzie centralnym,

Sala Balowa (na piętrze, połączona z korpusem głównym pałacu) – z bogatą dekoracją architektoniczno – sztukatorską ścian i sufitu, dekoracją plastyczną trzech portali, wnęki oraz pary nisz, z zachowaną ozdobną posadzką drewnianą w układzie diagonalnym,

Sala Rysunku (na piętrze, przylegająca do oficyny) – z konstrukcją nośną wspartą na 6 żeliwnych kolumnach, z zachowaną ozdobną posadzką drewnianą w układzie diagonalnym oraz dwoma piecami kaflowymi,

- rozwiązania klatek schodowych o konstrukcji żeliwnej – wprowadzone jako istotny element ostatniej fazy przebudowy pałacu puławskiego. W korpusie głównym na prawo od wielkiej sieni, spaloną klatkę schodową zastąpiły żeliwne schody w symetrycznym układzie trójbiegowych schodów zwrotnych (wykonane w Rządowej Fabryce Machin na Solcu w 1859 roku). W części wschodniej i zachodniej korpusu głównego wmontowano dwie dwubiegowe klatki schodowe. W dobudowanych na rzecz Instytutu Wychowania Panien łącznikach między korpusem głównym i oficynami zainstalowano dodatkowo po jednej żeliwnej klatce schodowej. Około 1900 roku w skrzydłach pałacu wymieniono pozostałe konstrukcje schodów na stalowo – betonowe (arch. Albrycht).

Powiązanie dziejów pałacu ze znanymi rodami arystokratycznymi czyni go obiektem o szczególnym znaczeniu kulturowym i historycznym w wymiarze ponadregionalnym. Wybitnie zasłużonymi w podnoszeniu rangi Puław na skalę ogólnopolską pozostają Izabela i Adam Czartoryscy, którzy w rezydencji puławskiej na przełomie XVIII i XIX wieku stworzyli centrum życia politycznego, kulturalnego i literackiego, skupiającego wybitnych poetów, artystów i uczonych.

Ze względu na reprezentowane walory architektoniczne i artystyczne oraz wymiar kulturowo-historyczny obiektu, pałac Czartoryskich w Puławach zostaje wpisany do rejestru zabytków na podstawie art. 6 pkt. 1 lit. c w/w Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. jako dzieło architektury i budownictwa.

Z uwagi na powyższe orzeczono jak w sentencji

Pouczenie

Na podstawie art. 127 par. 2 i art. 129 par. 1 i 2 Kpa od decyzji niniejszej przysługuje odwołanie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego za pośrednictwem Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie – w terminie 14 dni od daty doręczenia niniejszej decyzji.



*Lubelski Wojewódzki
Konserwator Zabytków
dr inż. arch. Halina Landecką*

Załączniki:

1. kserokopia mapy z ewidencji gruntów powiat Puławy, jednostka ewidencyjna Puławy, obręb: 1 Miasto Puławy, ark: 37 – z naniesioną granicą wpisu do rejestru zabytków,
2. pouczenie o skutkach wpisu do rejestru zabytków nieruchomości.

Otrzymują:

- 1) Skarb Państwa – Starosta Puławski,
24 – 100 Puławy, Al. Królewska 19.
- ②) Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach,
24-100 Puławy, ul. Czartoryskich 8.
- 3) a/a

Do wiadomości:

- 1) Urząd Gminy Miasto Puławy,
24-100 Puławy, ul. Lubelska 5.
- 2) Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie,
00-461 Warszawa, ul. Szwoleżerów 9.
- 3) Starostwo Powiatowe w Puławach,
Wydział Geodezji, Kartografii, Katastru i Nieruchomości,
24-100 Puławy, Al. Królewska 19.
(wraz z wnioskiem LWKZ o ujawnienie wpisu
do rejestru zabytków w operacie ewidencji gruntów).
- 4) Sąd Rejonowy w Puławach,
V Wydział Ksiąg Wieczystych,
24-100 Puławy, ul. Lubelska 7.
(wraz z wnioskiem LWKZ o ujawnienie wpisu
do rejestru zabytków w księdze wieczystej).

